

Sözlük sitelerinin sayısı 103'ü aştı

Ülkemizde 1999'da "Ekşi Sözlük"ün kurulmasıyla ortaya çıkan, günümüzde sayıları 100'ü aşan ve Türk İnternetine büyük katkı sağlayan sözlük sitelerinin en bilinenleri şöyle sıralanıyor:

Ekşi, Uludağ, İTÜ, İnci, İHL, Kötü, Cogito, GS, Sozluk.org, Deniz, Dolu, Meydan, İncefikir, Eko, Private, Bilgi, Antisourtimes, Mürteci, Yeditepe, BOUN, Galatasaray, Medya, İÜ, KOÜ, EÜ,GS, KTÜ, Anti Ekşi, SAÜ, Kirli, Son, Edebiyat, Hacettepe, FU, Bursa, DEÜ, İzmir, Ezik, ODTÜ, AÜ, PAÜ, Uykusuz, Vampircik ve Rahat.

Ekşi Sözlük

Sahibi	Sedat Kapanoğlu
Sloganı	Kutsal bilgi kaynağı
Site tipi	Etkileşimli sözlük çalışması
Başlama tarihi	15 Şubat 1999
Üye sayısı	458.381
Yazar sayısı	36.236
Kayıt	Yorum yazabilmek için gerekli

İnci Sözlük

Sahibi	Yazarlar
Admini	Serkan İnci
Sloganı	Altını şer, incisi ker
Site tipi	Etkileşimli sözlük çalışması
Başlama tarihi	16 Aralık 2009
Üye sayısı	192.646
Yazar sayısı	151.971
Kayıt	Tanım yazmamak yeterli

Uludağ Sözlük

Sahibi	smail Alpen
Sloganı	Tanımlanmadık tek bir kelime kalmayana kadar
Site tipi	Etkileşimli sözlük çalışması
Başlama tarihi	14 Ocak 2006
Üye sayısı	90 bin
Yazar sayısı	30 bin
Kayıt	Entry girişi yapmak için yeterli

İHL Sözlük

Sahibi	İncir Bilgi Teknolojileri
Sloganı	İnsana ve bilgiye hürmet eden sözlük
Site tipi	Etkileşimli sözlük çalışması
Başlama tarihi	7 Nisan 2009
Üye sayısı	15 bin
Yazar sayısı	14 bin
Kayıt	Tanım yazabilmek için gerekli

Bilgi Sözlük

Sahibi	Bülent Cumhuri Erol
Sloganı	Bir şeyi çok istiyorsanız yapabilecekleriniz sizi şaşırtır
Site tipi	İnteraktif sözlük çalışması
Başlama tarihi	11 Ekim 2004
Üye sayısı	10 bin
Yazar sayısı	6 bin 750
Kayıt	Entry girişi yapmak için yeterli

Sözlükler: Türkiye İnternet kültürünün vazgeçilmezi...

Çevrimiçi sözlükleri, “Türkiye’nin küresel sosyal medya ortamına yaptığı özgün bir katkı”, “internetin ana akım medyaya bıçkın bir cevabı” ve “geleneksel medyanın internetle imtihanının bizim coğrafyamızdaki en acı tecrübesi” olarak değerlendiren Uçkan, sözlüklerin toplumu yansıttığı, derin muhalefet, nefret söylemi, eleştiri ve hakaretin yanında bilgi ve geyiği de barındırdığına dikkat çekti.

Dr. Özgür Uçkan
İstanbul Bilgi Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Türkiye, ilk çevrimiçi “sözlük” ortamıyla 1999 yılında tanıştı: Hâlâ en popülerlerinden biri olan Ekşi Sözlük yayın hayatına başladı. Ekşi Sözlük’ü kurucusu “ssg” (Sedat Kapanoğlu) 2003 tarihli bir girdisinde şöyle tanımlamıştı: “açıldığı tarihten bugüne kadar oluşumuna katkıda bulunmuş 1000’den fazla yazarıyla, kendi içinde oluşturduğu alt-kültürüyle, ‘doğru’ kavramının aslında ne kadar değişken olabileceğini ve bilgiye aslında ne kadar farklı acılardan bakılabileceğini tamamen kontrolsüz bir şekilde açığa sermiş, açıldığı tarihten yıllar öncesinde içimde tomurcukları yeşermeye başlamış tamamen alakasız ve gereksiz fakat gigantic bir bilgi hazinesi’nin gerçekleştirmiş ve teknoloji sayesinde tahmin etmediğim kadar üst katlara taşımış minik ve basit program parçası..”

Ekşi Sözlük’ün bugün itibarıyla toplam 484453 kayıtlı kullanıcısı, 36214 onaylı yazarı, 39092 onay bekleyen yazarı, 389454 “çaylak” kayıtlısı var. Ne kadar hit aldığını bilmiyorum. Ama arama motorlarında üç sözcükten ikisinde mutlaka bir sözlük girdisi ilk üç sırada geliyor.

Web 1.0 döneminin etkileşimi sınırlı yazılım ortamında kullanışlı bir arayüzle başlayan sözlükler, Ekşi Sözlük’ün hızlı yükselişi sonucunda çoğaldı ve bugün Türkiye sosyal medya ortamının ayrılmaz bir parçası olarak hayatlarını sürdürüyorlar. Bunlar arasında özellikle kendine özgü alt-kültürüyle “yaramaz çocuk” portresi çizen İnci Sözlük ve üniversiteler etrafında yoğunlaşan İTÜ Sözlük, Uludağ Sözlük gibi sözlükler ön plana çıkıyor. Her biri kendine özgü bir mecra ve hep birlikte Türkiye’de İnternet kültürünün kurucu öğelerinden birini oluşturuyorlar. İşin ilginç yanı, genellikle hala o eski arayüzle yayında bulunuyorlar ve kullanıcılarının sayısı, Facebook, Twitter gibi çok daha “çekici” alternatiflere rağmen sürekli artıyor. Çünkü web 2.0’in en büyük gücü, yani herkesi yayıncı haline getirme özelliği onlarda zaten vardı...

Sözlükler: Türkiye’nin sosyal medyaya özgün katkısı

Sözlükler, Türkiye’nin küresel sosyal medya ortamına yaptığı özgün bir katkı olarak değerlendirilebilir. Üstelik bu katkıyı yeni kuşak sosyal medya ağlarının başlangıcı sayılan Friendster’in 2002’de kuruluşundan tam üç yıl önce yapmıştır. Elbette sözlükleri sosyal ağların başlangıcı sayamayız. Ağ ortaya çıkıncı beri, hatta internetten önce, Usenet ve BBS’ler zamanında da her zaman sosyal bir ağ olmuştur zaten. Geocities, Tripod gibi erken örnekler ise bugünün sosyal medya ortamlarının atası sayılabilir. Ama bütün bunlar sözlüklerin bu alana özgün bir katkı olduğu gerçeğini değiştirmez.

Sözlükler, “kullanıcı katkısına dayalı web sitesi kavramı üzerinde temellenmiş ortaklaşa üretilen bir hiper-metinsel sözlük” olarak tanımlanabilir. Bu teknik tanım elbette sözlüklerin ruhunu açıklamaya yetmiyor. Sözlükler, gerçek zamanlı akışa dayalı çevrim içi forumlar, topluluk yaratmaya odaklı sosyal ağlar, “urban dictionary” tarzı sözlük formatını kullanan kullanıcı içeriği siteleri ve ortaklaşa üretimin teknik altyapısını oluşturarak Wikipedia gibi örnekleri yaratan wiki’lerin bir karışımı olarak da tanımlanabilir. Kuşkusuz bütün bunları Türkiye’deki popüler kültür eğilimleriyle birlikte anlamlandırmak gerek. Çünkü sözlükler her şeyden önce, kendi ayrıcalıklı topluluğunu oluşturarak popüler

24 2012 OCAK

yeniden üreterek var olan sözde “sivil” kuruluşlardan tek tip toplum projeleri peşinde koşanlara daha geniş bir kalabalığı da ekleyebiliriz. Çünkü sözlükler, sosyal medyanın önemli bir bölümü gibi, alternatif sözün, muhalefetin yaşama imkânı bulabildiği ender kamusal alanlardan biri.

Bu durum elbette sözlükleri “yapısı gereği” muhalif kılmıyor. Sözlükler aynı zamanda içinden çıktıkları toplumu en geniş çeşitliliği içinde yansıtan bir mikro kozmos gibi. Orada her şey var: derin muhalefet de nefret söylemi de, eleştiri de hakaret de, bilgi de geyik de... Ama bu, sosyal medyanın kendisine özgü bir durum, daha doğrusu insanların sosyalleştikleri herhangi bir ortama özgü. Bu durum sözlükleri kuralızsız birer “Vahşi Batı” haline getirmiyor. Genel olarak sözlükler, yönetilen ortamlar ve Türk Ceza Kanunu’na aykırı içerik barındırmamak gibi kuralları var. Ama öte yandan bu kurallar genellikle toplumsal muhalefetin sürekli olarak bastırıldığı geleneksel mecralara kıyasla bir hayli esnek ve internetin başlangıcından beri ayrıcalıklı olmuş anonimlik kültürüne de sıkı sıkıya bağlı.

Geleneksel medyanın “dediğimi yap, yaptığımı yapma” tarzı “etik derslerini” bir kenara bırakırsak ve insanların anonim kalma ve böyle söz söyleme haklarının temel bir hak olduğunu hatırlarsak, internetteki anonimlik kültürünün değerini daha iyi anlayabiliriz. İnternet varolduğundan bu yana anonimlik kültürünü geliştirmiştir ve bu toplumsal hareketlere yaptığı en derin katkılardan biridir. Daha sonra, gerek 11 Eylül ile birlikte gözetim toplumunun gelişmesi gerekse yeni kuşak sosyal medyada mahremiyet talebinin gerilemesi anonimliği zayıflatmıştır. Ama özellikle son bir yıldır küresel ölçekte genişleyen sosyal hareketler ve internetin bu hareketler içerisindeki organik rolü anonima ve mahremiyet trendlerini yeniden yükselişe geçirmiştir. İşte bu bakımdan sözlükler, başından beri anonim alanlar olarak daha da önemli hale gelmektedir. Özellikle de toplumsal muhalefet bakımından. Muhalefetin sürekli ve şiddetle bastırıldığı bir ortamda anonima hakkı daha da değerli hale gelir. Elbette internette anonim kalmanın da bir sınırı vardır. Bunu sözlüklere yönelik olarak açılan davalarda gördük. Sözlük yönetimleri mevcut yasalar gereği anonim yazarlarının kimliklerini otoritelere verdi. Ama bu önüne gelenin onların kimliklerine ulaşamayacağı gerçeğini gölgelemiyor. Anonima önemli bir muhalif güçtür.

Türkiye internet sansürü ve internete yönelik baskıcı düzenlemelerin yoğunluğu bakımından haklı bir küresel üne sahip. Sözlüklerin muhalif tavrına bu bağlamda da tanık olduk. Sözlük kullanıcıları, kendi yaşam ortamları olan internetlerine sahip çıkmakta ortalama internet kullanıcısına göre çok daha bilinçli. Bilgi İletişim ve Teknolojileri Kurumu’nun (BTK) devlet eliyle merkezi filtre uygulama kararına karşı, dünya tarihine en kalabalık internet odaklı sokak protestosu olarak geçmiş ve bir çok şehirde eş zamanlı gerçekleştirilmiş 15 Mayıs 2011 yürüyüşlerinin önemli

destekçilerinden biri de sözlüklerdi. İnternet sansürüne karşı her zaman etkili bir mücadele yürüttüler.

Sözlük kullanıcıları, topluluk ve iletişim alanı arasındaki asli ilişkinin de hep farkında oldu. İletişim alanına kastedildiğinde topluluğun da varlığına kastedildiğini bildiler. Bu yüzden birçok girişime rağmen sözlükleri engellemek veya kapatmak pek mümkün olmadı. Ekşi Sözlük birçok kez kapatılmaya çalışıldı otoriteler tarafından, her defasında geri adım atıldı. Sözlüklerin kötü çocuğu İnci Sözlük’ü kapatmak, ancak absürt olduğu pek belli bir telif hakkı ihlali davasıyla mümkün oldu, ama bu durumun çok süremeyeceğinin işaretleri var. Sözlükler bu bakımdan sansür ve baskıya karşı bir ön cephe gibi...

Sözlüklerin muhalif tavrının izlerini kullandıkları dilde de sürmek mümkün. Sözlükler kendilerine ait birer jargon oluşturdu. Bu jargonun unsurları giderek popüler dile de sızdı. Yeni bir muhalif politik dil doğuyor: Gündelik dil, argo ve sıradan

oldukları oranda vurucu taleplerin bir araya gelerek oluşturduğu bir dil bu ve doğduğu yer internetin ta kendisi. 15 Mayıs 2011’de İspanya, Madrid’de Puerta del Sol meydanında göstericiler, “Biz sisteme karşı değiliz, sistem bize karşı”, “Hata 404: Demokrasi bulunamadı”, aynı gün İstanbul’da internet sansürüne karşı yürüyen göstericiler, “hepimiz sarışın, hepimiz liseliyiz”, “internet sehven giriyoruz” pankartları taşıyordu. Türkiye’de bu yeni dilin doğduğu ayrıcalıklı ortamlardan biri de sözlükler.

Bir ülkede kurumsallaşmış siyaset ve gençler aynı dili konuşmamaya başladığında siyaseten değişimin vakti gelmiş demektir. Sözlükler bu bakımdan da önemli değişim işaretlerinden biri olarak okunabilir.

Kısacası, sözlüklere birçok açıdan yaklaşmak mümkün. Bu yazı bu taraftan yaklaşmayı seçti. Bu seçimin nedeni de yazarının internetin kimseye ait olmayan ve herkese ait olan bir kamusal alan olduğuna ve öyle kalması gerektiğine dair inancından ibaret...

1-“ekşi sözlük”, <http://www.eksisozluk.com/show.asp?t=ek%C5%9Fi+s%C3%B6zl%C3%BCk>

2-Burak Doğu, Zehra Zıraman, D. Emtah Zıraman, “Web Based Authorship in the Context of User Generated Content, An Analysis of a Turkish Web Site: Ekşi Sözlük”, Cybertures: 4th Global Conference (2009), Salzburg, Austria, <http://www.inter-disciplinary.net/wp-content/uploads/2009/02/dogu-paper.pdf>

3-<http://www.urbandictionary.com/>

4-Ümit Alan, “Aslında hepiniz sözlük yazarısınız”, Birgün, 27.06.2010, http://www.birgun.net/lifes_index.php?news_code=1277653909&year=2010&month=06&day=27

5-Başar Başaran, “Façaların bozulduğu yer: Ekşi sözlük”, Birgün, a.g.y.

Özgür Uçkan ve Cemil Ertem, Wikileaks: Yeni Dünya Düzenine Hoşgeldiniz, Etkileşim Yayınları, 2011, sf. 279

